

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område nr.
N186 Almindingen, Ølene og
Paradisbakkerne

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.

2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. 186 Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Michael Stoltze, Naturstyrelsen Bornholm

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

978-87-7179-008-5

Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N186 Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne og vedrører Naturstyrelsens arealer på ca. 2500 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsatser opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Natura 2000 plejeplaner for de skovbevoksede naturtyper, samt mere detaljerede oplysninger om indsatsen i Natura 2000-områderne findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning henvises til Naturstyrelsens driftsplaner for det pågældende område, som findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. driftsplanlægning.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil forsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura

2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensynet til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afreporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt Natura 2000-område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

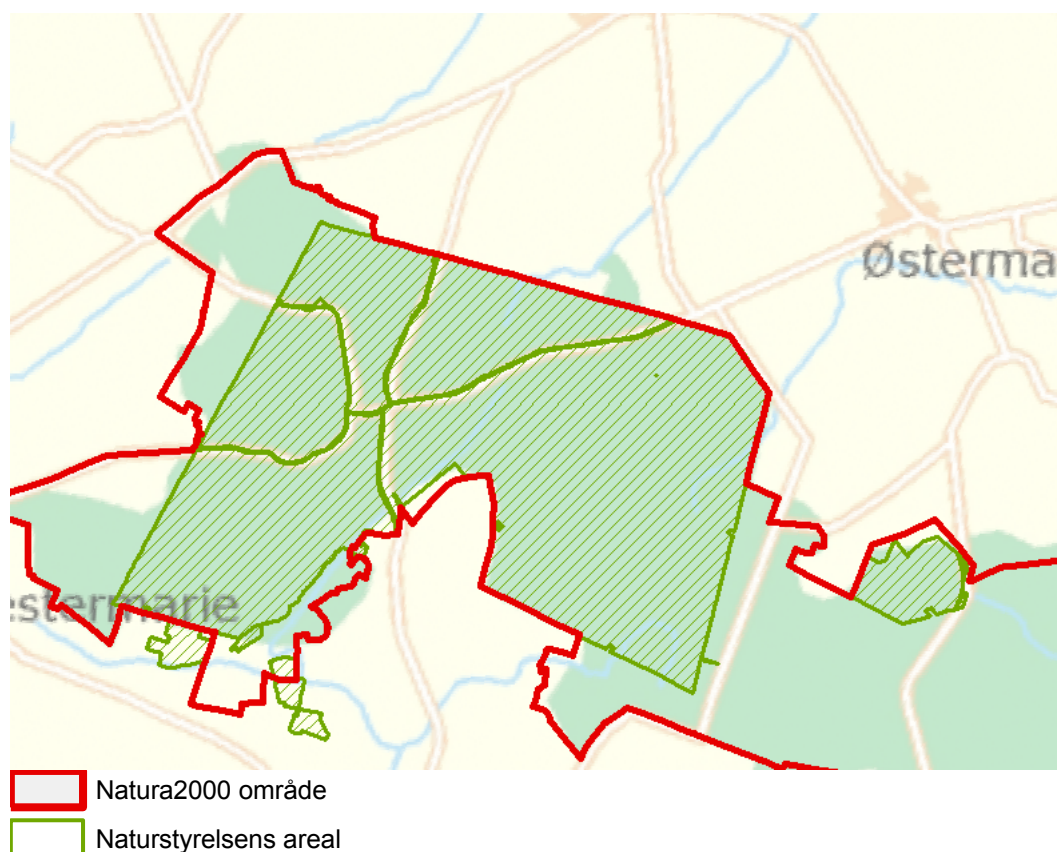
<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

2. Områdebeskrivelse

NATURA 2000-området ligger midt på Bornholm og omfatter et af Danmarks største samlede skovområder. Området er præget af den klippefyldte undergrund og et utal af mindre og større sprækkedale. Skoven blev etableret i første halvdel af 1800-tallet på den gamle højlyng og består af såvel nåletræsplantager som løvskov. Der findes rester af oprindelig løvskov med bl.a. avnbøg og vintereg på kanterne af den store sprækkedal Ekkodalen. I skovene findes flere enkeltstående lysåbne områder omgivet af skov, som det typisk ses i Almindingen. Større sammenhængende lysåbne naturområder findes som en mosaik af forskellige naturtyper som det ses i den østligste del af området i Paradisbakkerne. Området er udpeget til Fuglebeskyttelsesområde og de store moser er gode yngle- og levesteder for en lang række fuglearter.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området.

Naturstyrelsen forvalter det centrale skovområde, Almindingen samt fuglereservatet Ølene (figur 2). I alt ca. 2500 ha. Størstedelen af skoven består af rødgran og bøg. Gammel oprindelig vinteregeskov findes på kanten af Ekkodalen og i partier omkring Åremyr, Jomfrubjerget og Elisabeths Klippe. De største lysåbne naturområder omfatter Svinemose, Bastemose, Ølene og de omgivende arealer med hængesæk, avneknippemose, våde enge, overdrev og rigkær. Moserne har et

rigt fugleliv med bl.a. ynglende trane og rørhøg. Omgivet af skov findes andre små, lysåbne naturområder med våde enge, tørre overdrev, hede og hængesæk. I Tabel a ses de naturtyper som er omfattet af plejeplanen.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
6230	Surt overdrev	8,6
6410	Tidvis våd eng	49,2
7140	Hængesæk	13,4
7210	Avneknippemose	31,3
7220	Kildevæld	0,2
7230	Rigkær	5,2
8220	Indlandsklippe	4,6
I alt		112,5

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Hvepsevåge (Ynglefugl)
- Rød Glente (Ynglefugl)
- Rørhøg (Ynglefugl)
- Engsnarre (Ynglefugl)
- Trane (Ynglefugl)
- Sortspætte (Ynglefugl)
- Perleugle (Ynglefugl)
- Rødrygget Tornskade (Ynglefugl)
- Plettet rørvagtel (Ynglefugl)

- Bred Vandkalv (1081)
- Lys Skivevandkalv (1082)

- Stor Vandsalamander (1166)

- Damflagermus (1318)
- Bechsteins flagermus (1323)

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede græsning af overdrev, våde enge, kildevæld og rigkær, slåning af overdrev, våde enge og hængesæk samt rydning af opvækst på overdrev, hængesæk, og rigkær.

Den naturlige hydrologi i de våde naturtyper våd eng, hængesæk, avneknippemose, kildevæld og rigkær er understøttet ved at eksisterende afvanding ikke blev vedligeholdt.

Der er etableret udvidelser af naturtyperne surt overdrev og våd eng. De nye områder kan dog endnu ikke karakteriseres som habitatnaturtyper.

Som det ses af tabel b og c var der enkelte plejeindsatser, der ikke blev gennemført.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsatser er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015

Gennemførte indsatser (antal)	136	Gennemførte indsatser (areal)	172ha	89 %
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	9	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	22 ha	11 %

Tabel c: Oversigt over konkrete indsatser der ikke er gennemført med begrundelse

Naturtype	Naturtype navn	Plejemål	Plejetiltag	ha	Begrundelse for manglende gennemførelse
6230	Surt overdrev	Naturtypebevarende pleje	Rydning af opvækst Slåning	1,69	Lilleborg (144a og 145a). Arealerne var fejkortlagt. De er ikke kortlagt som habitatnatur i anden kortlægningsrunde og har derfor ikke været underlagt plejeplanens tiltag.
6410	Tidvis våd eng	Naturtypebevarende pleje	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	5,0	Ølene (litra 104a). Hensyn til afvanding fra privat naboareal jf. vandløbsloven. Det har været nødvendigt at oprense en ca. 250 m lang grøftestrækning, for at sikre afvanding af naboareal vest herfor.
7230	Rigkær	Naturtypebevarende pleje	Græsning	0,59	Bastemosen (litra 116). Der var fejlagtigt angivet plejetiltag græsning i stedet for slåning, som har været praktiseret her i mange år.
6410	Tidvis våd eng	Naturtypebevarende pleje	Slåning	0,46	Rappekær (litra 124a). Engen er for våd til mekanisk slåning. Den er i stedet ryddet manuelt på ca. 5 % af arealet.
6410	Tidvis våd eng	Naturtypebevarende pleje	Slåning	1,26	Jagtkæret (litra 140a). Arealet er for vådt til mekanisk slåning som også har vist sig unødvendigt, idet der er tale om skoveng med god naturtilstand, som kun har behov for let rydning med mange års mellemrum.
7140	Hængesæk	Naturtypebevarende pleje	Rydning af opvækst	1,1	Langemose (litra 149b). Rydning er ikke udført. Hængesækken ligger omgivet af vand i en forholdsvis utilgængelig klippesprække med stejle kanter. Plejen kan evt. udføres ved barfrost, men er meget ressourcekrævende.

Ny natur	Udvikling mod rigkær	Ny natur	Skovning af rødgran og efterfølgende græsning og lukning af dræn og grøfter.	4, 2	Sammenbinding af Svinemose og Hjulmagermyr. Nærmere undersøgelser har vist, at det ikke er muligt at forbedre hydrologien i området pga. de topografiske forhold. Dermed er det heller ikke muligt at udvide arealet med rigkær.
Ny natur	Udvikling mod tidvis våd eng	Ny natur	Lukning af dræn og grøfter. Hegning med efterfølgende græsning	2,1	Hagemyr. Ifølge tilladelse fra Bornholms Regionskommune gennemføres hydrologiprojektet i 2 faser. Først fase er gennemført og anden fase gennemføres i denne plejeplan. Hegningen er udsat til efter anden fase.
Ny natur	Udvikling mod surt overdrev/tidvis våd eng	Ny natur	Hegning og græsning	6,0	Grønnevad. Der er opsat hegn og græsset. Projektet skal samstemmes med et landskabsprojekt i Ekkodalen. Derfor etableres den sidste del af hegnet mod sydvest først i 2. planperiode.

Det vurderes, at Natura 2000-planens mål opfyldes på trods af den manglende gennemførelse, de ændrede gennemførelser og justerede plejetiltag, der er listet op i tabel c.

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

Der er gennemført plejetiltag som beskrevet i tabel b. Plejetiltagene er gennemført indenfor området som led i sikring af den sammenhængende lysåbne natur og sikring af levesteder for de arterne på udpegningsgrundlaget og plejemålene vurderes at være nået.

De lysåbne naturtyper og arterne, som planen omfatter, vurderes overordnet at have haft gavn af plejen, der således medvirker positivt i forhold til målet om at sikre en gunstig bevaringsstatus.

I perioden er der sat nye hegn og etableret græsning på følgende nye arealer; nordøst for Gammelmose, vest for Rundemose, på Røverkær og i Grønnevad.

Enkelte steder er plejen justeret ift. den oprindelige plan, på baggrund af konkrete erfaringer i de pågældende områder. Dette beskrives i tabel c.

Indenfor bisonhegnet har det været nødvendigt at supplere plejen af surt overdrev og våd eng med slåning, særligt for at holde bjergørhvene tilbage.

Der har været udfordringer med nedskæring af pil på hængesække, idet de er svært tilgængelige og ressourcekrævende at pleje. På flere hængesække er der desuden lavet en afvejning mellem hensyn til hængesækken og ynglende trane og rørhøg.

For de fleste af arterne gælder det, at deres levesteder er sikret gennem sikring af hhv. lysåbne naturtyper og skovnaturtyper. I perioden er der lavet en særlig indsats for Bred vandkalv og Lys skivevandkalv ved nedskæring af bredvegetation ved kendte levesteder.

Konkrete erfaringer

Det har vist sig, at Europæisk bison græsser mere ekstensivt på de lysåbne naturtyper end det kvæg som tidligere har gået ved Svinemose. Græsning er derfor suppleret med slåning to gange indenfor planperioden. Herudover er Hjulmagermyr græsset med kvæg og heste i nogle år.

Planen omfatter mange små hængesække. De ligger ofte utilgængeligt i "svagger" i klippeterrænet, hvor det er umuligt at hæve vandstanden for at begrænse tilgroning. Rydningen af hængesækkene er meget ressourcekrævende, idet den skal ske manuelt. De vintre, hvor der har været tilstrækkelig frost til at færdes på hængesækkene, har budt på så meget sne, at det har været umuligt at arbejde der. Resultatet har været, at plejen er udført så langt ud i hængesækken, som det har været arbejdsmiljømæssigt forsvarligt og praktisk muligt.

Pilekrattet på Åsedammene blev før denne plejeplan skåret kraftigt tilbage. Det var i den forbindelse ikke muligt at hæve vandstanden på arealet pga. nabohensyn. Resultatet har været en stor genvækst i pilen med et uigennemtrængeligt pilekrat til følge. Indsatsen på hængesækken i Åsedammene har derfor været lagt i et centralt område som gavner hængesækken og som samtidig tager hensyn til skjulesteder for ynglende trane og rørhøg.

Der har tidligere i 1987 og 2002 været ryddet pil på den våde eng i Kærgårdsmosen. I planperioden blev her fundet 2 sjældne rødlistede violer på arealet – sump-viol og rank viol. Sump-viol ynder skygge og trues dermed af rydning, mens rank viol og den våde eng generelt trues af tilgroning med pil. Plejen på arealet blev derfor afstemt ift. modstridende interesser. Der er lagt vægt på at sump-viol har sit eneste kendte, danske voksested her og i nabomosen samt at rank viol i højere grad findes spredt ud over hele arealet. Der blev derfor foretaget en let rydning således at udbredelsen af pil søges holdt på et konstant niveau.

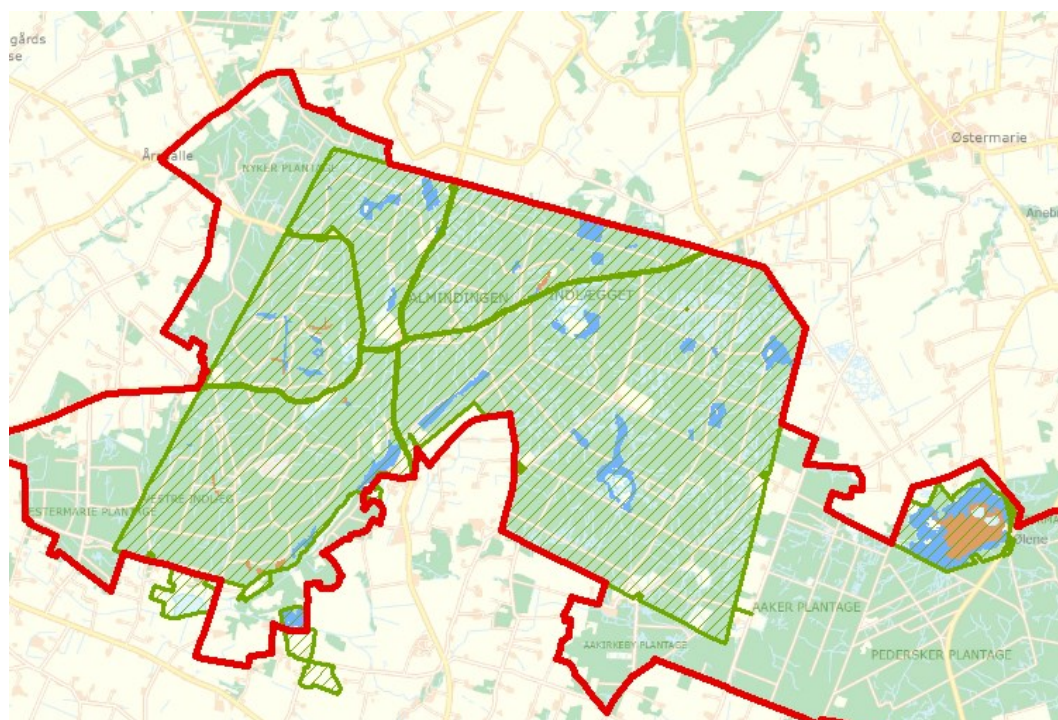
Generelt eksperimenteres der med forskellige former for nedskæring af pil, herunder forsøg med balance mellem nedskæring og minimering af genskud samt ringning. Fremadrettet vil det vurderes om pil nogen steder kan trækkes op med spil, så man undgår genvækst ved stødsrud.

På kendte levesteder for rørhøg og trane er pleje af naturtypen hængesæk med nedskæring af ved sket på en måde som tilgodeser fuglenes krav til uforstyrrede levesteder.

Indsatsen for bred vandkalv og lys skivevandkalv blev tilrettelagt på baggrund af konkrete data fra NOVANA overvågning af arterne. Plejen blev koncentreret om faktiske levesteder og forbedring af disse, ved rydning af opvækst på bredderne fem steder; ved Bastemoses nordlige del, ved småmoserne Iglemose, Rundemose, Stakkelmose og Barmose nord for Segenvej. Plejen blev tilrettelagt, så den også tilgodeså naturtypen hængesæk samt stor vandsalamander, der nu er på udpegningsgrundlaget.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal
- Lysåbne habitatnaturtyper med planlagt indsats
- Lysåbne habitatnaturtyper uden planlagt indsats

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkrete følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Tilstanden af levestederne for plettet rørvgtel og rørhøg opretholdes, således at de kortlagte levesteder bevares i en god eller høj naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende

indsatskatalog for Natura 2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. På Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000 findes links til kort med detaljerede oplysninger om mål og indsatser på lokalitetsniveau.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af græsning af hængesæk (0,8 ha), rigkær (4,6 ha), tidvis våd eng (41,7 ha), surt overdrev (8,1 ha) og kildevæld (0,2 ha). Herudover foretages der løbende slåning af hængesæk (0,5 ha), rigkær (0,6 ha), tidvis våd eng (4,5 ha) og surt overdrev (0,6 ha).

Der suppleres med rydning af opvækst på hængesæk (3,2 ha), rigkær (0,3 ha), tidvis våd eng (36,5 ha), surt overdrev (6,2 ha).

Som noget nyt iværksættes et *enkeltstående indgreb* i form af rydning af opvækst ved indlandsklippe i Ekkodalen (2,7 ha). Indsatsen understøttes ved etablering af en ny hegning sammenhængende hegning i Ekkodalen med henblik på at skabe ny tidvis våd eng. Der laves ligeledes en ny hegning i Hagemyr (ca. 5,1 ha), samtidig med at anden fase af lukning af dræn og grøfter øger vådområdets udbredelse.

Den naturlige hydrologi i de våde naturtyper våd eng, hængesæk, avneknippemose, kildevæld og rigkær understøttes ved at eksisterende afvanding ikke bliver vedligeholdt. I enkelte tilfælde kan forpligtigelser over for naboer eller hensyn til fx vandafledning fra vej eller lignende medføre en begrænset oprensning af grøfter.

I første planperiode blev der udlagt arealer til nye naturtyper i form af surt overdrev og tidvis våd eng. Plejemålene for disse indgår i tabel d som "Ikke specificeret", idet de endnu ikke er kortlagte naturtyper.

Tabel d: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Sikring af naturtypen	13,4
			Naturtypebevarende pleje	13,4
			Forbedring af hydrologi	6,7
	7230	Rigkær	Sikring af naturtypen	5,2
			Naturtypebevarende pleje	5,2
			Forbedring af hydrologi	5,2
	6410	Tidvis våd eng	Sikring af naturtypen	49,2
			Naturtypebevarende pleje	49,2
			Forbedring af hydrologi	43,2

	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	8,6
			Naturtypebevarende pleje	8,6
	7210	Avneknippemose	Sikring af naturtypen	31,3
			Forbedring af hydrologi	4,0
	7220	Kildevæld	Sikring af naturtypen	0,2
			Naturtypebevarende pleje	0,2
			Forbedring af hydrologi	0,2
	8220	Indlandsklippe	Sikring af naturtypen	4,6
			Naturtypebevarende pleje	2,7
Potentiel habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Sikring af naturtypen	6,0
			Forbedring af hydrologi	13,6
			Udvikling mod 6410 Tidvis våd eng	22,4
			Udvikling mod 6230 Surt overdrev	7,5

Tabel e: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)

		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Græsning	Eksisterende	0,8
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,5
			Rydning af opvækst	Eksisterende	3,2
	7230	Rigkær	Græsning	Eksisterende	4,6
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,6
			Rydning af opvækst	Eksisterende	0,3
	6410	Tidvis våd eng	Græsning	Eksisterende	41,7
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	4,5
			Rydning af opvækst	Eksisterende	36,5
	6230	Surt overdrev	Græsning	Eksisterende	8,1
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,6
			Rydning af opvækst	Eksisterende	6,2
	7210	Avneknippemose	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	27,3
	7220	Kildevæld	Græsning	Eksisterende	0,2

	8220	Indlandsklippe	Rydning af opvækst	Nyt	2,7
			Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	1,8
Potentiel habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Græsning	Eksisterende	18,7
				Nyt	5,1

Tabel f: Planlagte enkeltstående plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	6410	Tidvis våd eng	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	41,3
	7140	Hængesæk	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	8,3
	7210	Avneknippemose	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	4,0
	7220	Kildevæld	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	0,2
	7230	Rigkær	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	5,2
Ny natur	9997	Ikke specificeret	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	6,6
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	5,1
			Hegning	Nyt	11,7

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel e og f. Dette gælder også for de kortlagte levesteder for plettet rørvagtel og rørhøg. Der vil dog ske en afvejning ved rydning af hængesæk, således at levestederne for disse arter og trane tilgodeses.

Den fortsatte indsats for forbedring af levesteder for arterne bred vandkalv, lys skivevandkalv samt stor vandsalamander vil indgå i LIFE projektet SemiAquaticLife, såfremt der skaffes den sidste del af medfinansieringen. I givet fald vil der blive foretaget en monitorering af arterne for at kvalificere, hvor indsats i form af f.eks. rydning, restaurering og etablering af nye vandhuller skal placeres.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arterne Hvepsevåge, Rød Glente, Engsnarre, Trane, Sortspætte, Perleugle, Rødrygget tornskade og Bechsteins flagermus end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000.

Tabel g: Planlagte udvidelser af naturtyper

Udvidelse af naturtyper (ha)	
Målsætning	Total
Udvikling mod 6410 Tidvis våd eng	22,4
Udvikling mod 6230 Surt overdrev	7,5

Nogle af Natura 2000-områdets arealer uden habitatnatur skal udvikle sig til naturtyper på sigt, og udvalgte arealer med eksisterende naturtyper skal blive til andre naturtyper end dem, der forekommer i dag. Tabel g viser, hvad periodens indsats forventes at betyde for de enkelte naturtyper udvikling på lang sigt.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Naturtilstanden for naturtyper og levesteder for arter i tilstandsklasse I og II er stabil eller i fremgang, mens tilstanden for naturtyper og levesteder for arter i ugunstig tilstandsklasse III-V er i fremgang.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem stabiliseres eller øges det samlede areal af naturtypen eller levested for arten, såfremt naturforholdene tillader det.
- Der sikres eller genoprette levesteder for en levedygtige bestand af de udpegede arter på nationalt og/eller internationalt niveau.
- De kortlagte levesteder for plettet rørvagtel og rørhøg indenfor Natura 2000-området fastholdes i tilstandsklasse I eller II.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for arterne hvepsevåge, rød glente, engsnarre, trane, perleugle, sortspætte, rødrygget tornskade, stor vandsalamander, bred vandkalv, lys skivevandkalv samt Bechsteins flagermus og Damflagermus sikres eller øges, således at der er tilstrækkelige egnede ynglesteder for arterne i området.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N186 Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne

NATURA 2000-området ligger midt på Bornholm og omfatter et af Danmarks største samlede skovområder. Området er præget af den klippefyldte undergrund og et utal af mindre og større sprækkedale. Skoven blev etableret i første halvdel af 1800-tallet på den gamle højlyng og består af såvel nåletræsplantager som løvskov. Der findes rester af oprindelig løvskov med bl.a. avnbøg og vintereg på kanterne af den store sprækkedal Ekkodalen. I skovene findes flere enkeltstående lysåbne områder omgivet af skov, som det typisk ses i Almindingen. Større sammenhængende lysåbne naturområder findes som en mosaik af forskellige naturtyper som det ses i den østligste del af området i Paradisbakkerne. Området er udpeget til Fuglebeskyttelsesområde og de store moser er gode yngle- og levesteder for en lang række fuglearter.

Naturstyrelsen forvalter det centrale skovområde, Almindingen samt fuglereservatet Ølene i alt ca. 2500 ha. Størstedelen af skoven består af rødgran og bøg. Gammel oprindelig vinteregeskov findes på kanten af Ekkodalen og i partier omkring Åremyr, Jomfrubjerget og Elisabeths Klippe. De største lysåbne naturområder omfatter Svinemose, Bastemose, Ølene og de omgivende arealer med hængesæk, avneknippemose, våde enge, overdrev og rigkær. Moserne har et rigt fugleliv med bl.a. ynglende trane og rørhøg. Omgivet af skov findes andre små, lysåbne naturområder med våde enge, tørre overdrev, hede og hængesæk.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
6230	Surt overdrev	8,6
6410	Tidvis våd eng	49,2
7140	Hængesæk	13,4
7210	Avneknippemose	31,3
7220	Kildevæld	0,2
7230	Rigkær	5,2
8220	Indlandsklippe	4,6
I alt		112,5

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Tilstanden af levestederne for plettet rørvagtel og rørhøg opretholdes, således at de kortlagte levesteder bevares i en god eller høj naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i 2 tabeller:

- Lysåbne naturtyper
- Planlagte udvidelser af naturtyperne

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Sikring af naturtypen	13,4
			Naturtypebevarende pleje	13,4
			Forbedring af hydrologi	6,7
	7230	Rigkær	Sikring af naturtypen	5,2
			Naturtypebevarende pleje	5,2
			Forbedring af hydrologi	5,2
	6410	Tidvis våd eng	Sikring af naturtypen	49,2
			Naturtypebevarende pleje	49,2
			Forbedring af hydrologi	43,2
	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	8,6
			Naturtypebevarende pleje	8,6
	7210	Avneknippemose	Sikring af naturtypen	31,3
			Forbedring af hydrologi	4,0
	7220	Kildevæld	Sikring af naturtypen	0,2
			Naturtypebevarende pleje	0,2
			Forbedring af hydrologi	0,2
	8220	Indlandsklippe	Sikring af naturtypen	4,6
			Naturtypebevarende pleje	2,7
Potential habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Sikring af naturtypen	6,0
			Forbedring af hydrologi	13,6
			Udvikling mod 6410 Tidvis våd eng	22,4
			Udvikling mod 6230 Surt overdrev	7,5

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	7140	Hængesæk	Græsning	Eksisterende	0,8
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,5
			Rydning af opvækst	Eksisterende	3,2
	7230	Rigkær	Græsning	Eksisterende	4,6
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,6
			Rydning af opvækst	Eksisterende	0,3
	6410	Tidvis våd eng	Græsning	Eksisterende	41,7
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	4,5
			Rydning af opvækst	Eksisterende	36,5
	6230	Surt overdrev	Græsning	Eksisterende	8,1
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,6
			Rydning af opvækst	Eksisterende	6,2
	7210	Avneknippe-mose	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	27,3
	7220	Kildevæld	Græsning	Eksisterende	0,2
	8220	Indlandsklippe	Rydning af opvækst	Nyt	2,7
			Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	1,8
Potentiel habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Græsning	Eksisterende	18,7
				Nyt	5,1

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	6410	Tidvis våd eng	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	41,3
	7140	Hængesæk	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	8,3
	7210	Avneknippemose	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	4,0

	7220	Kildevæld	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	0,2
	7230	Rigkær	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	5,2
Ny natur	9997	Ikke specificeret	Ophør med vedligeholdelse af afvanding	Eksisterende	6,6
			Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	5,1
			Hegning	Nyt	11,7

Tabel V: Planlagte udvidelser af naturtyper

Udvidelse af naturtyper (ha)	
Målsætning	Total
Udvikling mod 6410 Tidvis våd eng	22,4
Udvikling mod 6230 Surt overdrev	7,5

Tabel VI: Planlagte konverteringer af naturtyper

Der er ingen planlagte konverteringer af naturtyper.

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets lysåbne naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget.

Tabel VII: Mål for arter

Der er ingen specifikke plejemål for arter i denne plan.

Tabel VIII: Planlagte artsplejetiltag for arter udover plejetiltagene for de lysåbne naturtyper

Der er ikke planlagt artsplejetiltag ud over tiltag for de lysåbne naturtyper.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Naturtilstanden for naturtyper og levesteder for arter i tilstandsklasse I og II er stabil eller i fremgang, mens tilstanden for naturtyper og levesteder for arter i ugunstig tilstandsklasse III-V er i fremgang.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem stabiliseres eller øges det samlede areal af naturtypen eller levested for arten, såfremt naturforholdene tillader det.
- Der sikres eller genoprette levesteder for en levedygtige bestand af de udpegede arter på nationalt og/eller internationalt niveau.
- De kortlagte levesteder for plettet rørvagtel og rørhøg indenfor Natura 2000-området fastholdes i tilstandsklasse I eller II.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for arterne hvepsevåge, rød glente, engsnarre, trane, perleugle, sortspætte, rødrygget tornskade, stor vandsalamander, bred vandkalv, lys skivevandkalv samt Bechstins flagermus og Damflagermus sikres eller øges, således at der er tilstrækkelige egnede ynglesteder for arterne i området.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk